"**కో**టప్ప కొండకెళ్లి యేం తెచ్చావే?''
చేలోకి దిగుతున్న వందనాన్ని చూసి నవ్వుతూ అడిగింది మరియమ్మ.

'నాబొంద. యేంది తెచ్చేది? కొబ్బరికాయ కొట్టి ఒక దణ్ణం పెట్టివచ్చా. తేటానికి చేతిలో దమ్మిడీ వుందెట్టా-'' మూతి తిప్పుకుంటూ చెప్పింది వందనం.

పురుటి నొప్పులు

- ఓల్గా

''**కొ**డుకు పుడితే మల్లొత్తానని మొక్కుకోలా?'' యెగతాళిగా అంది అన్నమ్మ.

''ఎందుకు తల్లా-రెండు శత్తులు పుట్టాయిగా-చాల్లే''పనిలోకి వంగబోతూ నవ్వింది వందనం,

''నువ్వు చాలంటే సరిపోద్దా. మా తమ్ముడు వూరుకోవద్దూ''

''నేను మటికి కొడుకుని కనకుండా చాలించుకుంటానెట్టా'' పోటీగా అంది వందనం.

''అన్నీ నువ్వే అంటావేందే బడాయి'' వందనం బుగ్గ పొడిచింది అన్నమ్మ. వాళ్ళు ముగ్గురు మరో ముగ్గురు అమ్మాయిలతో కలిసి పత్తికట్టి పీకిస్తున్నారు రైతులు.

వందనం, మరియమ్మ, అన్నమ్మ నడుం వొంచి పనిలో పడ్డారు. ఒక గంటసేపు మాటాపలుకు లేకుండా పని ముమ్మరంగా సాగింది, అన్నమ్మకు కళ్లు తిరిగినట్టయి కూర్చున్నచోటే కూలబడింది.

''ఏందే- యేవయింది'' అంటూ అందరూ చుట్టూకమ్ముకున్నారు.

''యేందోనే కళ్లు తిరిగినట్లయింది''

''కడుపుతున్నావా యేంది?'' వందనం కుతూహలంగా చూసింది.

''కడుపులేదు-గడ్డలూ లేదు. వారం నుంచీ అదేమైన మైలవుతుంది'' అన్నమ్మ ముఖమంతా బాధతో మెలిదిరిగిపోయింది. చమటలు పుట్టు కొచ్చాయి. పొత్తికడుపు పట్టుకుని ఒకటే మూలుగుతోంది.

''డాక్టరమ్మ దగ్గరికి పోదాం లేవే'' అంది వందనం.

''నే(న్రాను తల్లో-నాల్నెల్లనాడు ఆస్పత్రికి పోయి చూపిచ్చుకున్న ప్పట్నించి నాకీ తిప్పలు'' అన్నమ్మకు ఆస్పత్రి పేరెత్తితే యేడుపొచ్చేట ట్టయింది.

''యేం చేశారెట్టా- అసలెందుకుపోయా?''

''ఎందుకంటే - పిల్లగాడు రొమ్మిడిశాడు. మల్లా కడుపొస్తందేవోనని ఆసిపత్తిర్లో మాత్తర్లు పెడతన్నారు కడుపు రాకుండానంటే పొయ్యా నమ్మా. మాత్తర్లు కాదంది, లోపల పరిచ్చచేసి యేందో చెప్పింది. కడుపు రాటం అట్టావంచి ఈ తిప్పలెక్కువైన్నే'' అంది అన్నమ్మ అక్కడ పక్కకి ఒరికి కాళ్లు పొట్టలోకి వొచ్చేట్టు ముడుచుకు పడుకుంది.

''పేట పొయ్యి మంచి డాట్టరుకాడా చూపిచ్చుకోరాదే''

''డబ్బులేడదెచ్చి?''

ఇంతలో చేలో పని సరిగ్గా జరుగుతాందో లేదోనని అజమాయిషీ చెయ్యడానికి మాణిక్యమ్మ పని జరగకపోగా అందరూ ఒకచోట గుంపుగా వుండేసరికి కేకలు మొదలు పెట్టింది. ఆమెకు లోపల యింకో భయం కూడా వుంది. పత్తి ఒల్చే రోజుల్లో కూలి పెంచాలని కూలీల గొంతులు లేసినయ్- ఒకరోజు 'పని ఆగిపోద్దా' అని రైతులందరికి అనుమానం కూడా వచ్చింది. ఆ ఊళ్లో అంతపని ఎన్నడూ జరగలేదు. ఆధముం డలూ, పిల్లలూ కల్సి పత్తి ఒల్సి యెక్కడలేని డబ్బూ కూలికింద లాక్కు పోతున్నారని రైతులు విసుక్కుంటుంటే యింకా కూలీ పెంచాలనే సరికి రైతులు అగ్గిరాముళ్ళైపోయారు.

మాణిక్యమ్మకు ఆ సంగతి గుర్తొచ్చి అంత దూరాన్నించే అరుస్తా వచ్చింది.

''అన్నమ్మ కళ్లు తిరిగి పడిందండీ''

మాణిక్యమ్మ దగ్గరకొచ్చేసరికి అన్నమ్మ మూలుగు మోపైంది.

''దాన్ని ఆస్పత్రికి తీసుకుపొండి. నా చేలో యెందుకీ దరిద్రం, యియ్యాళ సగం చేనన్నా అయిద్దనుకున్నా. ఇట్టయితే అయినట్టే,,,,''

మాణిక్యమ్మ గొణుక్కుంటూ తనూ పత్తికట్టె పీకటం మొదలు పెట్టింది.

వందనం అన్నమ్మను లేవదీసి మెల్లిగా నడిపించుకుంటూ తీసికెళ్లింది.

మరియమ్మ మాట్లాడకుండా పని చేసుకుంటోంది.

OOO

భయపడినా మళ్లీ ప్రభుత్వాసుపత్రికే వెళ్లక తప్పలేదు అన్నమ్మకు. ఆ వూళ్లో ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం వుంది. సంవత్సరం నుంచీ ఒక డాక్టరమ్మ కూడా వుంది. చిన్నచిన్న బాధలకు ఆడవాళ్లు ఈ ఆస్పత్రికి వెళ్తున్నారు. పెద్ద బాధలనుకుంటే ఆర్.ఎం.పీల దగ్గరకెళ్తే వాళ్లు

PARAGON TRAVELS (P) LIMITED

For People on the move

15, Udyog Bhavan, Siripuram, Visakhapatnam - 530 003.

Ph : Off : 550641, Fax : 0891 - 571255

TRAVEL AGENTS | TOUR OPERATORS | FLEET OWNERS

FOR HIRE :

15, 18, 25 Seater
Semi Delux Mini
Bus on Monthly Basis,
Daily Basis

Regular Tours to :

Araku Valley, Annavaram,
Srikurmam, Visakhapatnam
Local Sight Seeing

Authorised Agent : A.P. Travel & Tourism Development Corporation Limited

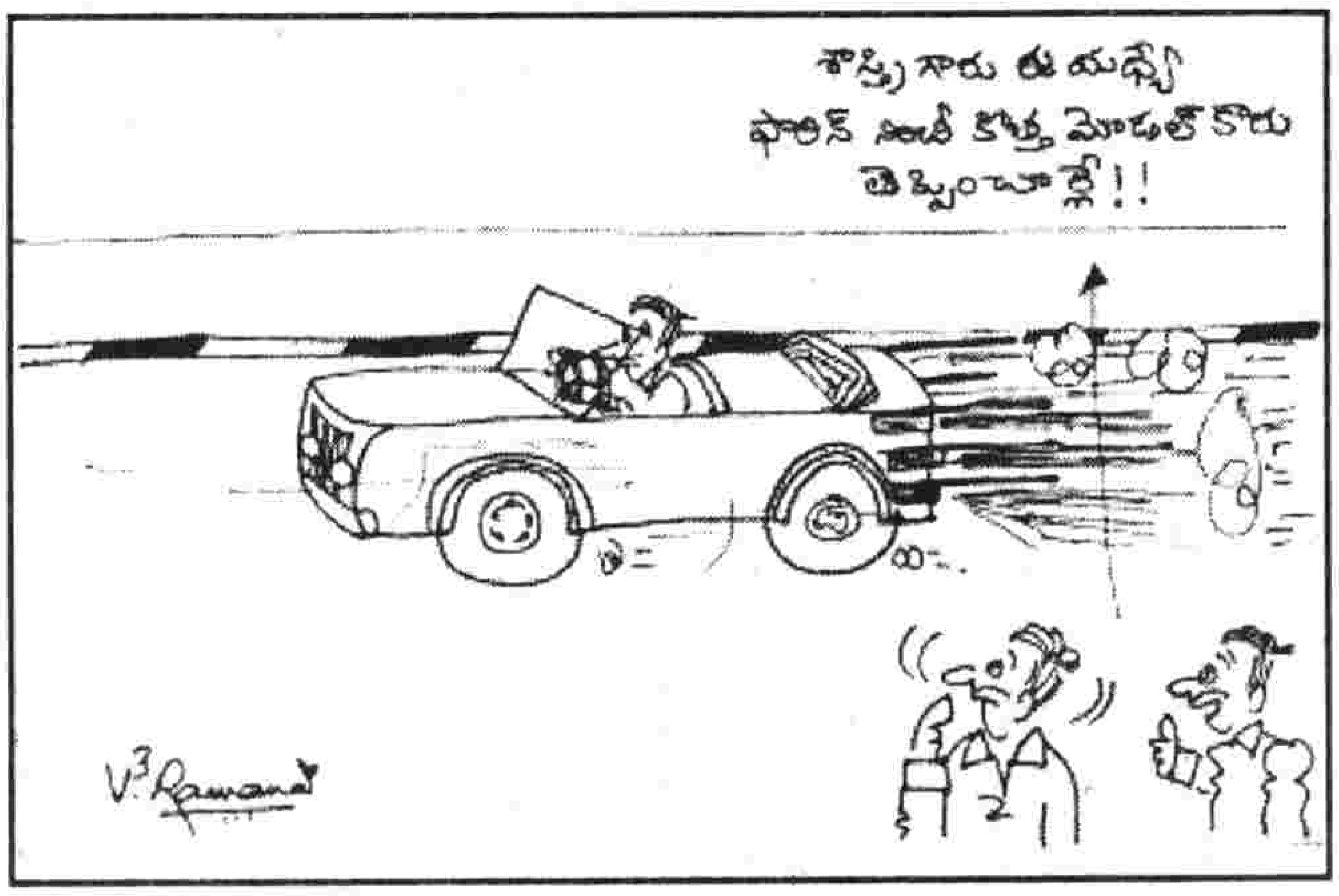

చిలకలూరిపేటలో వున్న పెద్దడాక్టర్ల దగ్గరకు తీసికెళ్తారు. ఆర్.ఎం.పీలు. పేటలోని డాక్టర్లు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం ఈ మూడిటి చుట్టూ తిరుగుతుంటారు ఆ వూరి ఆడవాళ్లు. తమ కోసం తమ వాళ్ల కోసం అన్నమ్మ వెళ్ళిన సమయానికి డాక్టరమ్మ వుంది. ఐతే నాలుగు నెల్లనాడు అన్నమ్మకు కాపర్‌టీ పెట్టిన డాక్టరమ్మ కాదు. ఆవిడ బదిలీ అయి కొత్తావిడ వచ్చి వారం రోజులే అయింది. అన్నమ్మను చూస్తూనే డాక్టర్‌కు పరిస్థితి అర్థమైంది. అన్నమ్మకు ఇంజక్షన్ ఇచ్చి కాపర్ టీ తీసేసింది. లోపల యిన్‌ఫెక్షన్ తగ్గడానికి మందులు ఇచ్చింది.

''ఓ వారం తగ్గిపోతుందిలే - నీకు పిల్లలెంతమంది''

''నలుగురండి''

''మరి ఆపరేషను చేయించుకోరాదూ''

''కొడుకు ఒక్కడేనండి. ఇంకో కొడుకుని కన్నాక చేపిచ్చుకుంటానండి''

''ఈసారి కొడుకు పుడతాడని యేముంది. మళ్లీ ఇంకో ఇద్దర్ని కంటే నీ పని అయిపోతుంది.

ఐనా నలుగురు పిల్లలు చాలరా?'' డాక్టరు కాస్త వ్యంగ్యంగా అంది.

''ఆస్తులుండే వాళ్లకు పంచుకుంటే తలాకాస్త రాదని బయ్యం, మాకేముందండీ- పిల్లలకి రెక్కలొస్తే ఆళ్లే ఆస్తులనుకుంటాం''

ఈ సమాధానం వందనం ఇచ్చింది. డాక్టరు ముఖం చిట్లించింది.

''మా మాటలకేంగాని... ఆరోగ్యం పాడయిపోతోంది. ఆలోచించుకో'' అన్నది తనకేం పట్టనట్టు. ఆవిడ ఆ రెండు మాటలు కూడా సామాన్యంగా మాట్లాడదు. కానీ అది మార్చినెల. ఆపరేషన్ల టార్గెట్ వుంది. ఆ బాధ్యత ఆమెమీద లేదు గానీ యేదో తనవంతు తనూ చెప్పినట్లుంటుందని అన్నది. వినకపోతే వాళ్ల ఖర్మ.

''నాలుగు కాన్పులూ తేలిగ్గానే అయినయ్యండి. ఇంట్లోనే మంత్రసానొచ్చి చేసేసిందండి. ఈతూరి యెంటెంటనే రాకుండా మాత్తర్లిస్తారంటే సరేగదాఅని వొత్తే ఆ డాట్టరమ్మ నా పేణం తీసింది''

''సరే, వెళ్లండి...'' అని డాక్టర్ వాళ్లను పంపింది. మాత్రలు సరిగా వేసుకోరని కాపర్‌టీలు పెట్టమంటారు అధికారులు. అది సరిగా అమర్చిపోయినా, పెట్టేటప్పుడో తర్వాతో అపరిశుభ్రమైన వాతావరణం వున్నా యిట్లాంటి కాంప్లికేషన్లు వస్తాయి. జనాభా తగ్గించండి అనే కేకలే గాని ఆడవాళ్ల ఆరోగ్యం గురించి యెవరికీ శ్రద్ధలేదు.

డాక్టర్ వనజ కొత్తగా గవర్నమెంటు ఉద్యోగంలో చేరింది. అంతకుముందు ప్రైవేట్ హాస్పిటల్స్‌లో పనిచేసేది. అన్నమ్మ, వందనం మందులు తీసుకొని వెళ్ళిపోయాక కాంపౌండర్ నారాయణ అన్నాడు.

''అట్లా వదలకూడదమ్మా. మార్చినెల సగమైంది. మనకీ అవసరమే. ఇక బతకవని భయపెట్టి ఆపరేషను చేసేయ్యాలి''

''ఆమె చేయించుకోనంటుంది. ఇంకా యిద్దర్ని కంటుందట'' నిరసనగా చీదరగా అంది వనజ.

''వాళ్లిష్టమేనేంటి? అట్లాగయితే ఈ మాల మాదిగ ముండల్లో ఒక్కదానికీ చెయ్యలేం ఆపరేషను''

''బాగానే వుంది. కట్టేసి చేస్తామా?''

నవ్వాడు నారాయణ. ఇంతలో ఇంకో ముగ్గురు పేషెంట్లొచ్చారు. వాళ్లను చూసి మందులిచ్చి పంపేసింది వనజ. ఈ యెండలు, ఈ వుద్యోగం, ఈ కాంపౌండర్, అతని బూతులు అన్నీ చిరాగ్గానే వున్నాయి వనజకు.

గవర్నమెంటు వుద్యోగం వొదులుకోలేదు. ఈ పల్లెటూళ్లో బతకలేము. కాలేజీలన్నీ సిటీల్లో, టవున్స్‌లో వుంటాయి. చదువుకునే రోజుల్లో అన్ని సౌకర్యాలు అలవాటవుతాయి. ఇప్పుడీ బతుకు దుర్భరంగా వుంటోంది.

ooo

అన్నమ్మ మూలుగుతూ పడుకుంది. అత్తయింత అన్నం ఒండి పిల్లలకు పెట్టింది. అన్నమ్మ అరికాళ్లు మంటలంటే వందనం వాళ్లింట్లోంచి ఆముదం సీసా తెచ్చి కాళ్లకు రాసి మర్దన చేస్తోంది.

అన్నమ్మ మొగుడు డానియేలు వచ్చాడు. రావడం రావటమే అన్నమ్మ మీద విరుచుపడ్డాడు. మాణిక్యమ్మ గారి చేలోంచి సగం పనిలోనే వచ్చావంట. ఒళ్ళు బలిసిందాఅంటూ మీదకు దూకబోతున్న డానియేలును తల్లి ఆపి జరిగిన సంగతి చెప్పింది.

''రెండేళ్లాగి కంటానని తిప్పుకుంటూ యెళ్తివిగా ఆస్పత్రికి- అసలు నాకు చెప్పకుండా యిట్టాంటి పన్లు చేశావంటే పేణం తీస్తా అంటూ అన్నమ్మని తిట్టి తిండి తిని పడుకున్నాడు.

మర్నాడు పనికిపోక తప్పలేదు అన్నమ్మకు. వారం రోజుల్లో మామూలు మనిషయింది. ఇంతలో జీపుల్లో మనుషులు రానే వచ్చారు. ఆపరేషన్లు చేయించమని మగాళ్లతో సంప్రదింపులు జరుపుతున్నారు. ఆశలు పెడుతున్నారు.

''మళ్లీవచ్చి పడ్డారమ్మ. పోయిన తడవ నేనెట్టాగో తప్పించుకున్నా. మా ఆయన చేయిచ్చుకోవాల్సిందేనని గొడవ''

''అంత కుతిగా వుంటే ఆయన్నే చేపిచ్చుకోమనకపోయినావంటే''

''ఇంకా నయ్యం. మొగుడు చేయిచ్చుకున్నాక పెళ్లానికి వస్తే యేం చేస్తా? ఆడాళ్లం మనం చేయిచ్చుకోటమే నయం''

'వచ్చేయేడు చేయిచ్చుకుంటా''

అన్నాలు తినేప్పుడు అందరూ యివే మాటలు. మళ్లీ చేలోకి దిగేదాకా అంతే. వందనం అందరి మాటలూ వింటూ కూచుంది. వందనానికి ఆపరేషన్ చేయించుకోవాలని వుంది. కొడుకుని కనాలని వుంది. కొడుకు లేడని అందరూ అంటున్నారు. మొగుడు కూడా కొడుకు పుట్టాల. కోటప్పకొండకు ప్రభను కట్టాల'' అంటూ తిరుగుతున్నాడు. కానీ కొడుకు పుడతాడని గ్యారంటీ యేంది? మళ్లీ ఆడపిల్లే పుట్టుకొస్తే- యిట్టా యెన్ని తడవలని చూడాల? ఎన్ని తడవలైనా చూడాల్సిందే- యేవయిద్దీ-

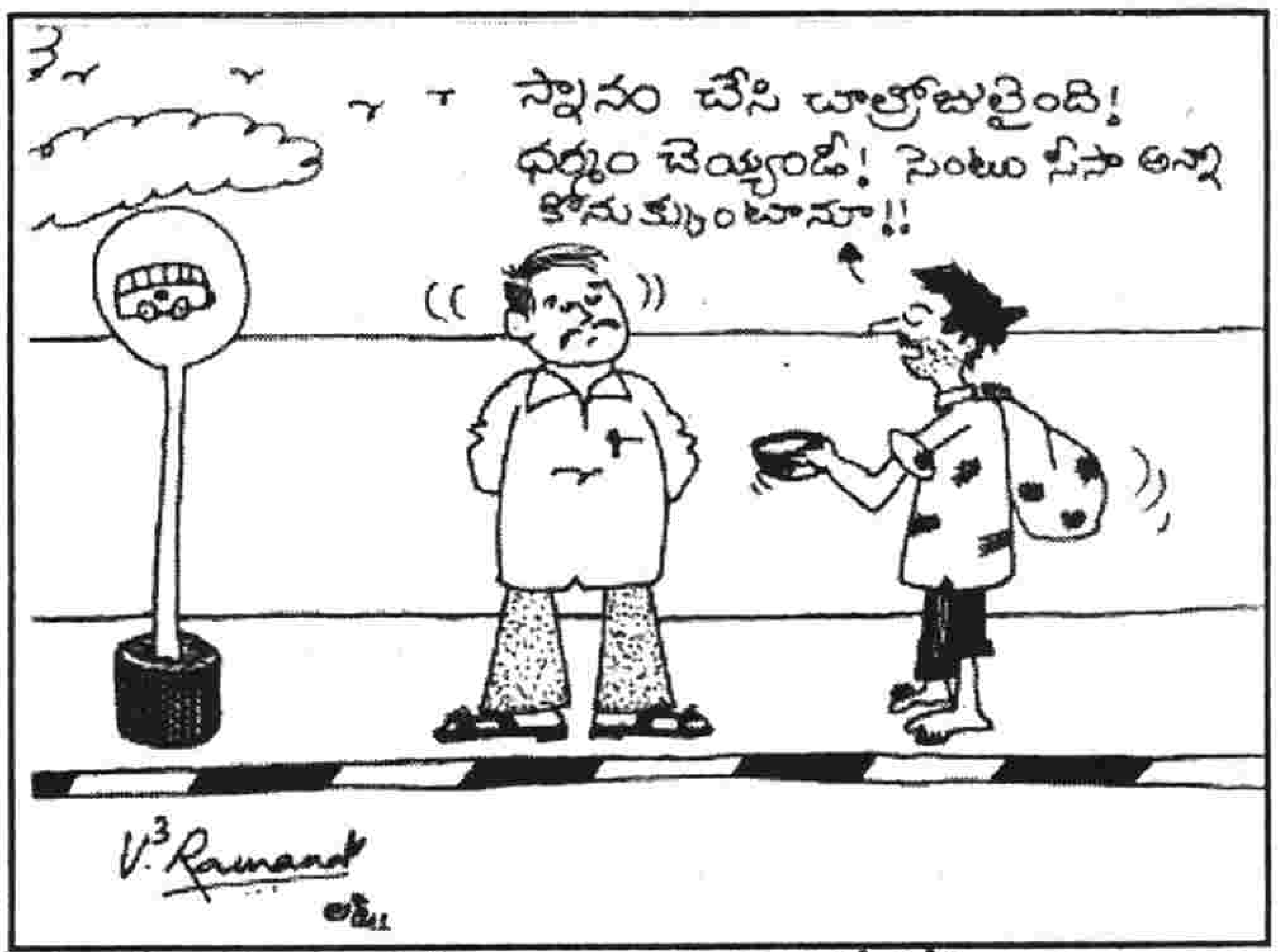

యింకో ఆడపిల్ల పుడితే పుట్టుద్ది. తన వొంట్లో వోపికుంది. కాన్పులు తేలిగ్గానే అవుతున్నాయి. దేవుడేం చెయ్యదల్చుకుంటే అదే చేస్తాడు. దేవుడి మీద భారం వేసి పన్లోకి దిగింది వందనం.

ఆ రోజు మాపటేల నాగేశు వురుకులు పరుగుల మీద వచ్చాడు. వందనం పొయ్యికింద మంట పెడతంటే పిల్లలిద్దరూ చెరోపక్కా చేరి కుతకుత వుడుకుతున్న అన్నాన్ని చూస్తున్నారు. పొద్దున రామ్ముల క్కాయలో పప్పులో యేసింది. తొందరగా తినకపోతే అది కాస్తా చద్దోసనవస్తది. పిల్లలూ ఆవురావురంటున్నారు. వందనం పొయ్యిలో మరో నాలుగు వత్తి కట్టె ఇరిచి పెట్టింది. మంట కాస్త పెరిగింది. పిల్లలు కూడా పుల్లల్ని పొయ్యిలోకి ఎగదోశారు. వందనం పిల్లలిద్దర్నీ పొయ్యి ద్గ్గర్నించి యివతలకు లాగుతుండగా నాగేశు మంచినీళ్లు తాగి ఆయాసం తీరుర్చుకుని-

''ఆప్రేషనంట చేయిచ్చుకోరాదూ'' అన్నాడు.

''నువ్వు కొడుకు కావాలంటివిగా'' అంది వందనం ఎత్తి పొడుస్తున్నట్టుగా.

''కొడుకు పుడతాడని గ్యారంటీ యేంది?''

తను అడిగే ప్రశ్న మొగుడు అడుగుతుంటే వందనం ఏంచెప్పాలో తెలియక వూరుకుంది.

''ఇంకో రెండు శత్తులు పుట్టుకొస్తే యేంజేస్తా. నామాటిని చేయి చ్చుకో'' అన్నాడు. పోయినేడాది ఈ మాటంటే యింతెత్తున లేసిన మొగుడు ఈ యేడాది యెట్టా మారాడా అని ఆలోచించింది వందనం.

'ఈ మనిషికి నిలకడ లేదులే - యియ్యాల్టి మాట రేపటికుండదు. రేపటి మాట అవతల్నాటి కుండదు' అనుకుని మాట్టాడకుండా వూరుకుంది.

మూడోనాడు వూర్నించి దిగిన తల్లిని జూసి నోరెళ్లబెట్టింది.

''నువ్వాప్రేషను చేయించుకుంటా వంటగదే- నీ మొగుడు కబురుజేసి రమ్మన్నాడు'' అని రత్తమ్మ అంటంటే వందనానికి యేడుపొచ్చింది.

''యేందమ్మా కొడుకు లేకుండా యెట్టా. యింకో పాలన్నా చూడొద్దా'' అని కళ్లనీళ్లు పెట్టుకుంది.

''ఇంకోపాలి లేదు. ఇయ్యాల సాయంత్రం ఆస్పత్రికి పోవా ల్సిందే-నేను డాక్టరమ్మతో చెప్పొచ్చా'' అన్నాడు నాగేశు. వందనానికి గుండెల్లో దడ పుట్టుకొచ్చింది. తన కడుపులో పుట్టిన ఆలోచనైతే యెట్టావుండేదో ఈ మడిసింత హడావుడి చేస్తుంటే కాలూ చెయ్యి ఆడట్లేదు. రేపొద్దున ఆప్రేషనంట. పిల్లల్ని తల్లి చూసుకుంటది. తనెవళో చూసుకుంటారు. ఆప్రేషనేందో పాడేందో. ఆప్రేషన తర్వాత కడుపులో నొప్పొస్తదనీ, నడుం నొప్పొస్తదనీ అంటున్నారు.

''కాళ్లూ చేతులూ గుంజుకుపోతన్నయ్యే'' అని మార్తమ్మ రోజూ గోల. ఈ ఆప్రేషన్ చేయిచ్చుకుంటే పెద్దాప్రేషను తప్పదంటారు.

''నువ్వు చేయిచ్చుకోరాదూ?'' అంది వందనం.

''నే చేయిచ్చుకుంటే - నేనడ్డంబడితే నువ్వు సంపాయిచ్చి పోషిత్తావా సంసారాన్ని?''

''నేనడ్డం బడితే నువ్వు కూడొండి పెడతావా పిల్లలకి'' అంది వందనం.

''నీ నోరుబడ- మాటకి మాట అంటం నేర్చావు. నోరుమూసుకోని నేచెప్పినట్టు యింటావా యినవా?'' అన్నాడు చెయ్యి పైకెత్తి. రత్తమ్మ అల్లుడి చెయ్యి పట్టుకుని బైటికి తీసుకుపోయింది. వందనం యేడుపుకి అన్నమ్మ పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది. వందనం చెప్పింది విని

''ఆ నారాయణగాడు పల్లెలో అందరూ మొగోళ్లకీ పురెక్కిస్తన్నాడు. నీ మొగుడికి పుట్టిన బుద్ధి గాదిది. ఆడు చెడగొట్టాడు'' అంది.

''మన బంగారం మంచిదైతే వూళ్లోవాళ్లననుకునే పనేం వుంది. ఇప్పుడేం చెయ్యాల'' అని యేడ్చింది వందనం.

ఎవరు చెప్పినా నాగేశు వినలేదు. సాయంత్రం ఆరింటికి తలకపోసుకుని, ఉతికిన చీర కట్టుకుని వందనం ఆస్పత్రికి వెళ్లి చేరింది. అక్కడ యిరవైమంది దాకా వున్నారు. పన్నెండు మందికి రెండు రోజుల్నాడు ఆప్రేషను చేశారు. ఐదుగురికి ఆరోజు పొద్దున చేశారు. మిగిలిన వాళ్లకి వందనంతోపాటు బాధేం లేదన్నారు చేయించుకున్నవాళ్లు. కొందరు లేచి తిరుగుతున్నారు. మర్నాడు యింటికి పోతామని కొందరంటున్నారు. వందనానికి అంతా మాలోకంగా వుంది. రాత్రికి నిద్రపట్టలేదు. అన్నమ్మ పిల్లల్ని అత్తకప్పగించి వందనానికి తోడుగా వుందామని వచ్చింది. ఇద్దరూ అర్ధరాత్రి దాకా మాట్లాడుకుంటుంటే నర్సువొచ్చి తిట్టింది. మెదల కుండా పడుకున్నారుగాని యిద్దరూ జాగారమే చేశారు. ఆపరేషను అయిపోయింది. వేరే బాధలేమీ లేకుండా యింటికొచ్చేసింది.

''పోన్లే-ఈ పిల్లలే తన కాధారం. అన్నలు, తమ్ముళ్లు అమ్మనేం చూసి చస్తన్నారు- అక్కాయి దగ్గర వుండటంలా. తను కూడా ముసల్దయితే ఈ పిల్లల దగ్గరే పడుంటది. ఇద్దరికీ కాత్త చదువుచెప్పిచ్చుకుని వుద్యోగాల్లో వేయిత్తే వాళ్లే యింత తిండి పెడతారు'' అనుకుంది తన దగ్గరికొచ్చిన పిల్లలిద్దర్నీ గుండెలకదుముకుంటూ.

రోజులు గడిచిపోతున్నాయి. వందనం భయపడ్డట్టు యేనడుం నొప్పి రాలేదు. సంవత్సరం గిర్రున తిరిగొచ్చింది. ఈసారి కోటప్పకొండ తిరణాలకు వందనం పోలేదు.

నాగేశు ''వచ్చేయేడు ప్రభను కట్టకపోతా'' అన్నాడు.

''కొడుకు పుడితే ప్రభను కడతానంటివిగా - కొడుకుని కనకుండానే, కొడుకు లేకుండానే ప్రభను కడతానా'' అనడిగింది వందనం నవ్వుతూ.

అంతే, ఆమె వీపుమీద పిడిగుద్దులు పడ్డాయి.

''నాకు కొడుకు లేడంటావా? అంత చాతగాని వాడ్నంటావా? నేను కొడుకుని కనలేనా? నువ్వే కనలేనిదానివి. నువ్వు గొడ్డుబోతే లోకంలో ఆడాళ్ళు లేరా - అసలు నీకూ నాకు సమ్మందం లేదు. నేను మారు

మనువు చేసుకుంటాను'' అని తాడెత్తున లేచాడు.

యేమాత్రం తగ్గకుండా అట్టానే బైటికి పొయ్యాడు. వందనం దెబ్బలకు యేడవాలని కూడా మర్చిపోయి అట్లగే నిలబడింది. సాయంత్రానికి అన్ని విషయాలూ బైటికొచ్చాయి. నాగేశు పక్కూళ్ళో పిల్లని మాట్టాడుకుంటన్నాడు. రెండునెల్ల నుంచీ రాయబారాలు నడుస్తున్నాయి. రేపో మాపో ముహూర్తాలు పెట్టుకుంటారు.

నాగేశుకి ఇంటిపేరు నిలబెట్టడానికీ, తలకి కొరివి పెట్టడానికీ కొడుకు కావాల్సిందే. విషయం తెల్సిన వాళ్ళొచ్చి వందనంతో -

''నీకేం పొయ్యేకాలం వచ్చిందే - ఆప్రేషనెందుకు చేయిచ్చుకు చచ్చావ''ని అడిగితే వందనం లబ్బున మొత్తుకుంది.

''ఆ సచ్చినాడే - ఆడి బలంతానే ఆస్పత్రికి పొయ్యాను. కావాలంటే మా అమ్మనడగండి. అన్నమ్మ నడగండి'' అని యేడ్చింది. అన్నమ్మ వందనం మాట నిజమని చెప్పటమేకాదు నాగేశుని బూతులు తిడుతూ బజారుకొచ్చింది. ఎక్కడ్నించి వచ్చాడో డానియేలు వచ్చి అన్నమ్మని చావగొడతా ఇంటికి లాక్కుపొయ్యాడు.

వందనం ఆరోజు పొయ్యి రాజెయ్యాలా. అన్నమ్మే మొగుడికి తెలియకుండా ఇంత అన్నం, చింతకాయ పచ్చడి పంపించింది. వందనం పిల్లలకు పెట్టి తను తినకుండా పడుకుంది. నాగేశు వచ్చి అది శుభ్రంగా తిని నిద్రపోయాడు. అన్నమ్మ యెవరిచేత కబురు చేసిందోగాని రత్తమ్మ పెద్ద కూతుర్నీ, పెద్దల్లుడినీ కూడా తీసుకొచ్చింది. నయానా భయానా కూడా లొంగలేదు నాగేశు. అతనికి వూళ్ళో మొగోళ్ళ సపోర్టు బాగానే దొరికింది. చివరికి యేం చెయ్యాలో తెలియక రత్తమ్మ కూడా కూతుర్నే తిట్టింది.

పంచాయతీ పెట్టించమంది అన్నమ్మ.

''పంచాయతీలో యేం తేలుద్ది? వందనానికి యిడాకులిస్తాడు. ఇద్దరు పిల్లలతో వందనం యేం కావాలా? వాడు అందరికీ తాగబోయించి వాడి కనుకూలం చేసుకుంటాడు. పొరుగూరోళ్ళం తామేం చెయ్యగలరు? ఈ పిల్లనేం చెయ్యాలా? దాని పిల్లల్నేం చెయ్యాలా? ఇదంతా చుట్టుకుని చుట్టుకుని యాడికి బోద్ది?''

రత్తమ్మ కంటి నుండి ధార ఆగలేదు. ముగ్గురాడవాళ్ళకూ ముద్ద దిగలేదు. పంచాయతీలో రత్తమ్మ అనుకున్నదే జరిగింది. నాగేశు కొడుకు కావాలనుకోవటంలో యెవరికీ తప్పు కనిపించలేదు.

''మొగోడన్నాక కొడుకుని కనాల. ఇంటి పేరివ్వాల. వాడి చేత్తో యింత మట్టేయించుకోవాల'' ఇన్ని పన్లు జరగాల్సుండగా ''వందనం కొడుకుని కనకుండా ఆప్రేషనెట్టా చేయించుకుంటది?'' నాగేశు యిద్దరాడపిల్లల్ని చూసి భయపడి మళ్ళీ ఆడపిల్లలు పుడతారేమోనని మాటవరసకు ఆప్రేషన్ చేయించుకుంటావా'' అని అడిగితే

''ఆడది మంచీ చెడ్డా ఆలోచించకుండా యోగేసుకుని పోయి చేయించుకోటమేనా?''

యెంత గోల చేసినా, యెవరు ఏడ్చినా, యెవరు అరిచినా ఈ మాటలకు తిరుగులేదు. కావాలంటే తప్పు కడతాడు.

సాయంత్రందాకా అరిచి సాయంత్రానికి యెవరిళ్ళకు వాళ్ళు వెళ్ళారు. వందనాన్ని తనతోపాటు రమ్మంది రత్తమ్మ.

''ఒద్దు. ఈ వూరొదిలి యెందుకెళ్ళాలా - ఆ మడిసి లేకపోతే వూరు వూరుగాకుండా వల్లకాడైపోద్దా. పిల్లలు యిక్కడుంటే వాడిగ్గూడా కాస్త వాళ్ళను చూడాలనుంటది. పిల్లలకి తండ్రెసుమంటాడో తెలియాలిగా. యెప్పుడైనా యెక్కడైనా నీ రెక్కల కష్టమేగదా నిన్ను బతికిచ్చేది'' అంది అన్నమ్మ.

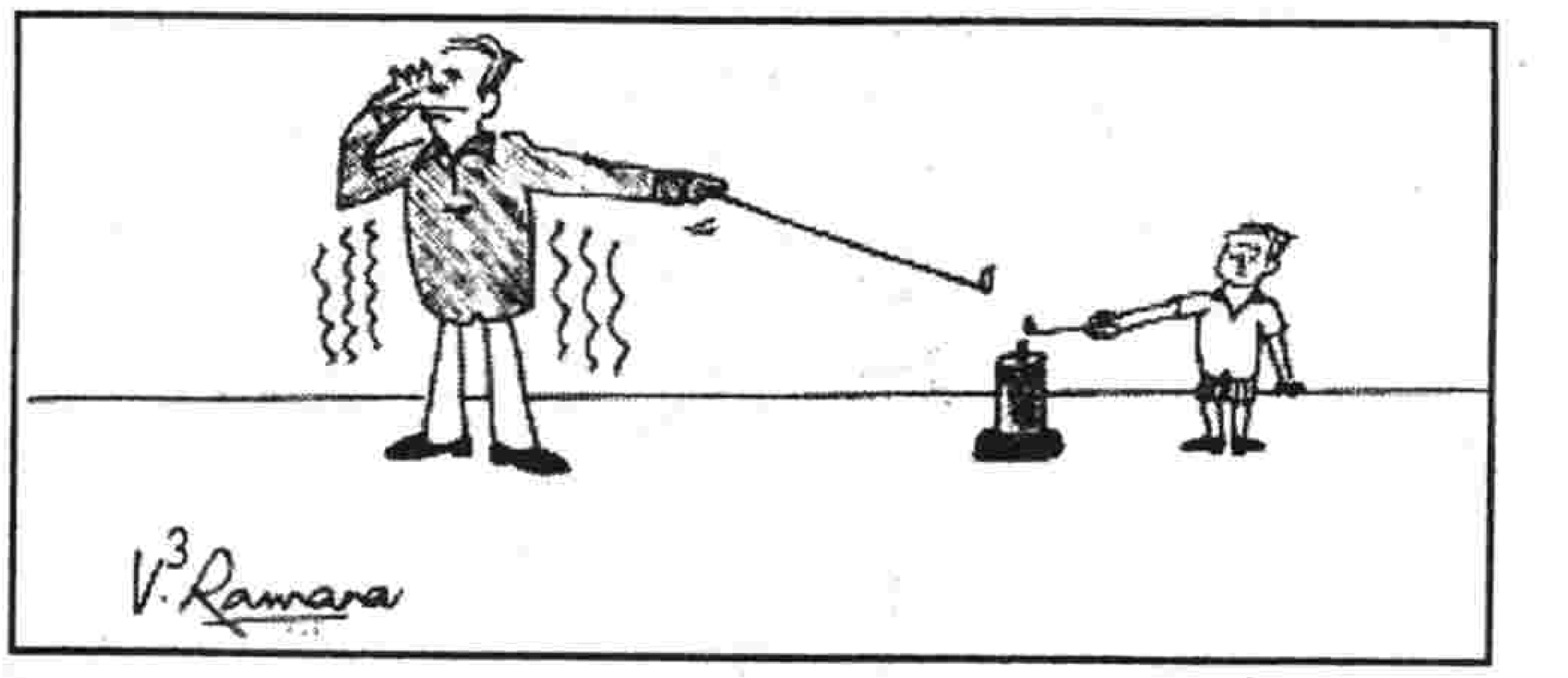

వందనానికి తల్లో పెద్ద మంట మండుతున్నట్టుంది.

''పదేనేళ్ళప్పుడు ఈ వూరొచ్చింది. వొచ్చి పదేళ్ళయింది. ఇప్పుడు వూరు సచ్చిందో, తను సచ్చిందో తెలవటంలా. ఇది వూరుగాక వల్లకాడు అంటది అన్నమ్మ. వల్లకాడు గాక మరేంది? యేం చేసిందీ వూరు - ఈ మడుసులు వచ్చిందగ్గర్నుంచీ రేత్రింబగళ్ళనకుండా చాకిరీ చేసింది. తను కాపరానికొచ్చినప్పుడు నాగేశు కొంపెట్టా వుంది? మట్టిగోడలు పడిపోతన్నాయి. లోపల నేల యింతింత లోతున గుంటలు పడిపోయింది. ఆ గోడల్ని రాళ్ళు పెట్టీ, మట్టి యెత్తీ రెండేళ్ళపాటు నానా యాతనాపడి పైకి లేపింది. ఇంటికి యెంత మట్టీ చాల్లేదు. ఆ మట్టి కోసం యెంతంత దూరాలో తిరిగింది. వూరంతా తిరిగి పేడ పోగేసింది. అలికి ముగ్గు పెట్టిన యిల్లు నవ్వుతా వుంటే తనూ నవ్వుకుందిగానీ యేదో ఒకరోజు ఈ యింట్లో తన కడుపు భగ్గుమంటుందనుకోలేదు.

ఇంటిచుట్టూ కంది కట్టె తెచ్చి దడి కట్టింది. ఇంటి మీదికి సొరపాదు, కాకరపాదు, బీరపాదు పాకించింది. ఈ యిత్తనాల కోసం యిల్లిల్లూ తిరిగింది. ఈ ఇంటిమీద కాకర పూసినప్పుడే తన కడుపున పెద్దపిల్ల పడింది. ఇప్పుడా కాకర చేదంతా తన బతుకులోకి దిగబడింది. ఇప్పుడీ యింట్లోంచి పోవాల, యెక్కడికి? మగాడులేని బతుకయింది. మగాళ్ళకేం - కుక్కలల్లే యెక్కడబడితే అక్కడే వుంటారు. తనకంటూ ఒక మడిసి వుండడు.

పిల్లలు పుట్టరని కట్టుకున్నోడే వొదిలేస్తే యింకొకడు తనని మళ్ళీ యెందుక్కట్టుకుంటాడు. తను వూరందరి పోరంబోకు అవుతది. మొగుడు తనని పంట పండని బీడుభూముల్లే చేశాడు. పోరంబోకు చేశాడు.

ఈ మాయదారి డాక్టర్లు, ఈ మాయదారి ఆప్రేషన్లూ ఆడాళ్ళకోసం యియ్యేకటి కనిపెట్టారు. ఆ కాంపౌండరు సచ్చినాడు మొగుడెంట పడితే, ఆడు మొహర్బానీకో మరింకెందుకో పదపదమని నెట్టాడు. ఇప్పుడు అబ్బే నాకేం తెలుసని చేతులు తిప్పుతున్నాడు. తనకక్కర్లేదని వొదిలేశాడు. తనీ పిల్లముండల్ని పెంచాల. ఈళ్ళ బతుకెట్టా బుగ్గయిద్దో తెలవదు, యేందీ ఆడజల్మ.

పెళ్ళిపెళ్ళని పెద్దమడిసైన కాడ్నించీ వూపిరాడ్నీయకపోతిరి. పెళ్ళయినాక రెండేళ్ళు దాటినా కడుపు పండలేదని గోలగోల చేస్తిరి. అప్పుడు తన కడుపులో దెయ్యమంత బయ్యిం. పిల్లలు పుడతారా లేదా అని - వరసనే పిల్లలు పట్టుకొత్తంటే యిక మొగపిల్లాడు కావాలని -

మజ్జలో మొగుడు సచ్చినోడు యిట్టా చేశాడు. తన బతుకెందుకు? ఆ మొగుడికీ ఈ పిల్లలకీ తనకీ ఈ ముడెందుకు?

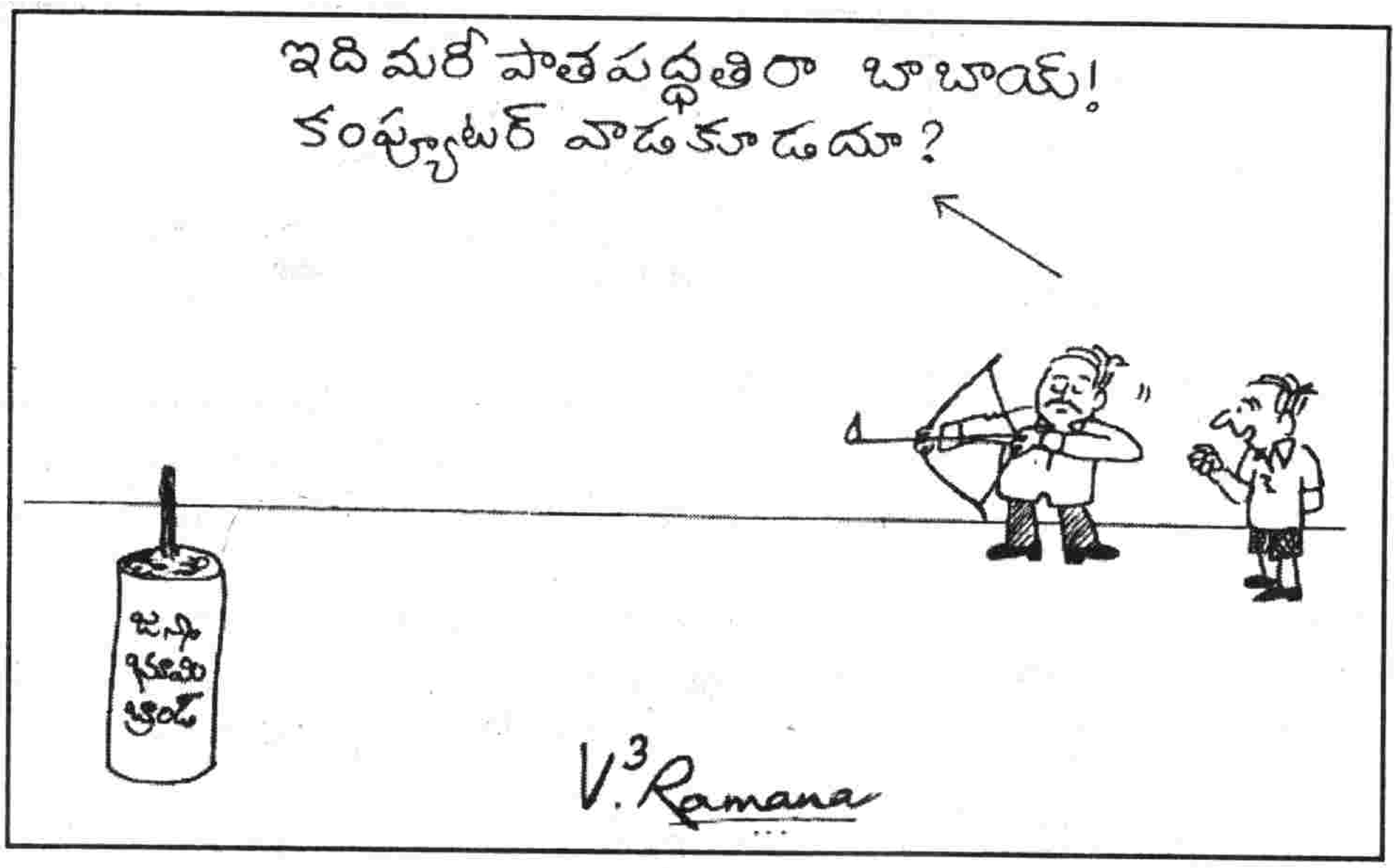

ఈ ముడి పాడుగాను యిది వున్నట్టూ వుండదు. లేనట్టూ వుండదు. ముడి సొంతం పడదు. సొంతం వూడదు. ఈ మొగుడు వదిలేసినా బతకాల పిల్లలు వొదిలేసినా బతకాల.

ఈరమ్మ బతకటంలా. డెబ్బయ్ యేళ్ళు. కళ్ళు సరిగా కనపడవు. వేరుశనక్కాయలు, బఠానీలు, జీళ్ళు అమ్ముద్ది. రూపాయి మిగిలితే వండుకు తింటది. లేకపోతే అడుక్కు తింటది.

ఊహ వొచ్చిందగ్గర్నించీ యింటిని బాగుసేత్తాం. ఇల్లుండదు వయ సొచ్చిందగ్గర్నించీ పొలాలు బాగుచేత్తాం పొలం వుండదు. కట్టుకున్నాడ్ని కంట్లో పెట్టుకు సూత్తాం. కన్ను పొడిసేత్తాడు పిల్లల్ని కనిపెంచుతాం. రెక్కలొచ్చి యెగిరిపోతాడు. మనం మాత్రం పేణం వున్నంతకాలం దాన్ని నిలుపుకోవడానికి తిప్పలు పడాల.

అంతేనా మానవ జల్మ.

ఇంతకుతప్ప మరేందో యెక్కడ వందనం మనసుకి అందడం లేదుగానీ యేదో వుందని ఆమెకి మనసు లోపల్నించి అనిపిస్తోంది.

తనని అగాధంలోకి తోసెయ్యి జూస్తున్న నిరాశను నెట్టేసి తను లేచి నిలబడటానికి వందనం చేస్తున్న యుద్ధం గురించి తెలిస్తే, ఆలోచిస్తే గుండెలవిసిపోతాయి.

వందనం తనతో ఒక సమాధానానికి రావటానికి బ్రహ్మాండం బద్ద లయ్యేంత ప్రయత్నం చేస్తోంది.

వందనానికి యిది యింకో కాన్పులాగ వుంది.

''యేడుపేగాదు, సంబరాలూ వున్నాయి. ఈ పాతికేళ్ళలో యింత యేడుపు తనకెప్పుడూ లేదు.

పనిచెయ్యడం తనకెప్పుడూ యేడుపు రాదు.

చేసిన పని చూసుకుంటే యెప్పుడూ గుండెల్నిండా సంతోసమే. కడుపు పంట చూసుకుంటే యెప్పుడూ కన్నుల పండుగే ఈ మొగుడా సచ్చినాడి మూలానేగాని తనకింత యేడుపెన్నడూ లేదు.

అన్నమ్మ సావాసం వుంది. ఆడపిల్లలు తనను దిక్కులేని దానిలా వొదిలెయ్యిరు.

నోరు మంచిదైతే వూరు మంచిదవుద్ధి.

ఇంటికి గోడలు లేపిందంటే వూళ్ళో యెవరి సాయం లేకుండానే జరిగిందా? రాళ్ళిచ్చారు. మట్టిచ్చారు. పేడకళ్ళు యిచ్చారు. పల్లెలో పిల్లాజెల్లా నుంచి అన్నమ్మదాకా తలో చెయ్యీ యేశారు. తొలి కాన్పుకి కూడా పుట్టింటికి పోలేదుగా. ఇక్కడాడాళ్ళే గట్టెక్కించారు. కూలి పెంచాలని గోల చేసినప్పుడు పల్లెంతా ఒకటువలా? నాగేశు వొదిలేశాడని వూరు తనను వొదులుద్దా? వూరిని తను వొదులుద్దా. మంచీ చెడ్డా అన్నీ వున్నాయి వూళ్ళో. నేయిం, అన్నాయిం అన్నీ వున్నాయి వూళ్ళో. తను నేయిం పక్క నుంది. నాగేశు అన్నేయిం పక్కనున్నాడు. పంచాయతీలో మొగోళ్ళంతా అన్నేయిం పక్కనున్నా అన్నమ్మ లాంటి ఆడోళ్ళు తనపక్కే వున్నారు. ఇయ్యాల ఆళ్ళకి బలం లేదు. అన్నాయమై పోయిన తను వూరొదిలి యెళ్ళిపోతే యెప్పటికీ నాయానికి బలం రాదు. తనుండాల. ఈ ఆడోళ్ళ కళ్ళెదుట తిరుగుతుండాల. ఇంకెవురున్నా తనసు మంటి ఆడోళ్ళుంటే ఆళ్ళ పక్కన నిలబడాల. నాయానికి బలం సంపా యిచ్చాల.

మొగోళ్ళంతా కల్సి వూర్ని వల్లకాడు చేత్తే - వల్లకాడుని వూరు చేసుకోవాల్సింది తనసుమంటి ఆడోళ్ళే. కూలిపోతన్న యిల్లు బాగుచేసు కున్నట్టే బతుకూ బాగుచేసుకోవాల. వందనానికి పురుటి నొప్పులు కొత్తగాదుగానీ యిప్పుడు ఈ నొప్పులు కొత్తగానే వున్నాయి. ''ఇవి తన బతుకు కోసం తను పడుతున్న నొప్పులు. ఇప్పుడు యింకో పసిగుడ్డుకి జల్మ యియ్యటానిక్కాదు - ఈ బాధ, ఈ యాతన. తన బతుక్కి తనే పేణం పోసుకోవాల. తన బతుకుని తనే కొత్తగా మళ్ళోసారి కనాల. ఈ పురిటి నెప్పులు అందుకు - తన బతుక్కోసం''

వందనానికి ఈ నొప్పులు వుధృతమవుతున్నకొద్దీ వుపశాంతిగా వుంది.

మరోసారి తను పుడుతున్నట్టుగా వుంది.

''తన పుట్టుకకు తనే నొప్పులు పడటం'' - యేడుస్తూ వందనం నవ్విన నవ్వు వేకువజాములా వుంది.

ఒకచెంపనుంచీ రాత్రి తెల్లవారుతుంటే యింకోచెంప వందనం మనసు తేటపడుతోంది.

కళ్ళలోకి యెక్కడ్నుంచి తెచ్చుకున్న ప్రాణమో వచ్చి చేరుతోంది.

జీవితాన్ని ప్రసవించడానికి వందనం సన్నద్ధమవుతోంది.